

Andrew R. CORIN\*  
Defense Language Institute  
Foreign Language Center  
Monterey, California

Оригинални научни рад  
Примљен: 1. 10. 2025.  
Прихваћен: 15. 6. 2026.

## ПРВА КЊИГА САМУИЛОВА У ПРЕВОДУ ЂУРЕ ДАНИЧИЋА

Овај рад процењује успех Даничићевог превода Старог завета, тј., Хебрејске библије, у задовољавању три основна циља превођења: 1) истоветност садржаја изворног текста и превода, 2) истоветност читалачког доживљаја, 3) превод високе књижевне вредности који успешно преноси величину изворног текста. У ту сврху, разматра се низ инхерентних тешкоћа са којима се суочава сваки преводилац Хебрејске библије у вези са прва два циља. Ово доводи до закључка да је потенцијал Даничићевог превода био од почетка ограничен. Само у погледу трећег циља је Даничић био у могућности да постигне значајан успех, што је и учинио.

**Кључне речи:** Хебрејска библија, Стари завет, Ђуро Даничић, Прва књига Самуилова

На крају кратког чланка издатог 1922. године, Веселин Чајкановић је закључио да „ма колику вредност, историјску и фактичку, имали остали Даничићеви радови, његова слава, у будућности, почиваће првенствено на преводу Старог завета” (Чајкановић 1922: 23). Чајкановић је изнео ову тврдњу и поред низа објективних недостатака које је уочио у Даничићевом преводу, додајући да би се број грешака у том преводу могао удвостручити кад би се узимао у обзир „велики и неочекивани полет” (Чајкановић 1922: 23) од Даничићевог времена у сазнањима која утичу на разумевање и тумачење текста Старог завета, односно Хебрејске библије.

На чему се онда заснивао Чајкановићев суд? Ради се о томе што он није видео вредност Даничићевог превода у његовом савршенству као преводу, већ у његовој језичкој лепоти и у Даничићевом избору дијалекта: „Даничићев превод треба посматрати као *целину*. Даничић је познавалац српског језика као мало ко и пре и после њега, и његов је превод, по богатству речи

---

\* arcrcmc@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1710-2620

и израза и по лепоти стила несумњиво најлепши споменик српске прозе.” У вези са избором дијалекта, Чајкановић наставља „... Даничић и Вук, својим преводима и својим ауторитетом, подигли су наш епски дијалекат, којим су превели библију, на степен *сакралног* дијалекта” (Чајкановић 1922: 22). Ми бисмо данас додали да су Вук и Даничић тим избором створили од тог „епског дијалекта” основицу савременог књижевног језика за Србе.

Од Чајкановићевог чланка до данас појавили су се нови преводи који, између осталог, боље рефлектују данашње стање српског језика. Постоји затим знатна новија литература о Даничићевом преводу: разјашњене су основне чињенице у вези с његовим настанком (Врховац 1923, Боранић 1925, Кузмич 1983, и др.), истражена је и стилистика Даничићевог превода (нпр. Крстић 2009). Настала је и опширна литература о процесу и критеријумима библијског превођења (Најда 1964, Божовић 2023, и др.). Коначно – а ово је од огромног значаја – од Чајкановићевог времена до данас сазнања о изворним текстовима Хебрејске библије и о контекстима у којима су се развили напредовала су брзином о којој Чајкановић вероватно није могао ни сањати.

С обзиром на ове промене, како бисмо данас проценили вредност Даничићевог превода? Покушаћу да одговорим имајући у виду три основна циља превођења. Због ограниченог простора, избор тема и материјала ће нужно бити селективан, па ћу се ограничити на преглед неких инхерентних тешкоћа са којима је суочен сваки библијски преводилац, црпећи примере највише из Прве књиге Самуилове (1 Сам).

**Три циља превођења.** Разни аутори дефинишу циљеве библијског превођења на разне начине. У овом раду издвојићу три циља за које верујем да сваки преводилац покушава до неке мере да задовољи, иако његов/њен фокус може бити различит.

Најважнији циљ назвао бих *истоветност садржаја* са изворним текстом, или *референцијална истоветност*, што мање-више одговара појму који је Најда (1964) назвао *формална еквиваленција*. Критеријум је мера до које превод садржи, односно изражава исто оно што и изворни текст. Тежиште је на *изворној, одлазној комуникацији односно поруци* садржаној у тексту, и на мери до које превод репродукује ту комуникацију у складу са намерама последњих редактора текста.<sup>1</sup>

Други циљ обухвата тежњу да превод постигне *истоветност објективног и субјективног доживљаја* од стране примаоца текста. Сличан је појму који је Најда назвао *динамичка еквиваленција*. Тежиште је сада на *примаоцу поруке*. Овај је циљ уочљивији нарочито у неким новијим библијским преводима чији је циљ да олакшају уживање у тексту савременим читаоцима који живе у друштвено-цивилизацијском контексту удаљеном од онога у којем је текст настао. Да би постигао овај циљ, преводилац може да прибегне стилским обртима који немају директну кореспонденцију у изворном тексту (нпр. превodeћи псалме римованим стиховима, као Кохен 2018), и може

<sup>1</sup> О анахронизму појма аутора у већини књига Хебрејске библије в. Ван дер Тори 2007, Шнидевинд 2024.

да пише језиком који је што разумљивији савременој читалачкој публици, као што видимо на многим местима у Милиновом преводу (Милин <sup>4</sup>2023).<sup>2</sup> Превод може такође да поприма донекле интерпретативни карактер, како би надокнадио празнине у познавању изворног контекста од стране савремених читалаца и као компензација за неједнаке изражајне могућности изворног и циљног језика. Већ у антици, неки арамејски *таргуми* су применили овај приступ (нпр. *Таргум Јонатан* на 1 Сам).

Трећи је циљ стварање преводног текста високе књижевне вредности који самим тим, својим сопственим књижевним квалитетима, преноси од-носно чува величину изворног текста, без обзира на степен задовољавања прва два циља.

**Остваривост циљева превођења.** Што се тиче *истоветности садр-жаја*, добро је познато (Корин 2021, Божовић 2023 и др.) да ниједан пар различитих језика неће бити до те мере међусобно конгруентан у лексичко-фра-зеолошкој, граматичкој и семантичкој структури да би се текстови могли превести прецизно, реч по реч, с једног на други, осим у случају најједно-ставнијих текстова конкретног садржаја. Задатак постаје неупоредиво тежи када су изворни и циљни језик генетски неповезани, одражавају веома раз-личите социјалне и културне стварности, удаљени су један од другог јазом од два и по миленијума, и још ако је сам садржај метафоричан и поетичан у својој формулацији или тежи одређеном реторичком ефекту. Стога нас не треба изненадити када, упоређујући два превода библијског текста чак на исти језик, наилазимо на безбројне, често значајне разлике (Корин 2021).

У случају историјских књига Хебрејске библије које описују фазе форми-рања израелске и јудејске монархије, укључујући 1 Сам, ствар је кудикамо тежа, јер је хебрејски текст сам пролазио кроз дуг развојни процес, почев од раних усмених предања, затим кроз низ писмених верзија све до конач-ног облика који познајемо из масоретског текста. Свака фаза развоја текста оставила је своје трагове у њему.

Али ове књиге су слојевите не само на дијахронијском већ и на синхро-нијском плану, јер су настале делимично састављањем, и затим усаглаша-вањем различитих ранијих верзија истих или тематски повезаних текстова, понекад на непотпун начин који оставља дисконтинуитет или противреч-ности у тексту. Ова појава је највише проучавана у односу на изворе Пе-токњижја (тзв. Ј, Е, П и Д „документе” или другачије према конкурентним формулацијама; Баден 2012). Међутим, исти се процес уочава и у неким дру-гим књигама Хебрејске библије. Одавно је примећено да 1 Сам има слојевиту структуру.<sup>3</sup> На пример, у његовом су тексту на врло незгодан начин смештена два опречна лика младог Давида. Према једном, Давид је скроман пастир који се није истицао међу својом браћом пре него што га је Самуило пома-зао за краља Израела, и толико је невичан ратничкој вештини да не може да носи ратнички оклоп и оружје, и убија Голијата пастирским оружјем. Према

<sup>2</sup> Потпуно осавремењавање језика може у појединим контекстима, о којима ћу говорити у последњем одељку, да изазива криво поимање текста од стране данашњег читаоца.

<sup>3</sup> За преглед ове теме до 1980. године в. Макартер 1980.

другој верзији, Давид је од почетка силан ратник који изазива Саулову завист јер, како то Даничић преводи, „Саул згуби своју тисућу, али Давид својих десет тисућа” (1 Сам 18:7). Други јасан знак слојевитог настанка текста је присуство дублета. Јарки пример је двојно приповедање догађаја у којем се Давид прикрада Саулу непримећен (1 Сам 24 и 1 Сам 26). Детаљи ове две епизоде ређају се у тако упечатљивој једнозначној кореспонденцији да је незамисливо да се ради о првобитно различитим догађајима.

Барем један аспект овог проблема може да утиче на превођење, али само ако је преводилац упознат са проблематиком. За Петокњижје постоји обимна литература, и дескриптивна и полемичка, о различитим стилским и језичким одликама појединих изворних „докумената” од којих је Петокњижје састављено, па је питање хоће ли се преводилац потрудити да репродукује ове различите језичко-стилске наклоности или ће их занемарити или чак изгладити? У случају 1 Сам карактеристике појединих слојева текста нису у истој мери проучене, па је мање јасно како би се ово извело на садашњем нивоу сазнања, али су могућности преводиоца сужене још више уколико није ни упознат са проблемом.

Развојни процес библијског текста није увек текао конвергентно према једном крајњем облику, него понекад дивергентно, рачвањем текста у варијантне облике од којих су неки сачувани у Септуагинти, другим раним верзијама, у фрагментима, и – у масоретском тексту. На пример, у причи о Давиду и Голијату (1 Сам 17–18), хоће ли преводилац скратити свој превод да обухвати само краћу верзију заступљену у Септуагинти? Данас преовлађује мишљење да масоретска верзија садржи каснију експанзију текста, иако је некада преовлађивало обрнуто мишљење. Вероватно да ће овако или онако превести канонски масоретски текст, али преводилац не може да донесе свој суд о томе уколико није свестан проблема. Ово је само један пример од многих који показују колико је текст Хебрејске библије *помична мета* за превођење (Корин 2021).

Али Хебрејска библија није само помична мета за преводиоце него је и *мутна мета*, и то скоро на сваком кораку. Масоретски текст садржи безброј места где заправо не знамо како да разумемо неку реч, фразу, или синтаксу реченице, или је текст оштећен у процесу преношења.

Хебрејска реч  $\text{אֶחָד}$  (*’appāyīm*) у 1 Сам 1:5 је познати пример који мучи преводиоце још из антике (Табела 1). Изворно значење фразе  $\text{אֶחָד אֶחָד אֶחָד}$ , *tānāh ’aḥat ’appāyīm*, отприлике *један део ’appāyīm* или *један ’appāyīm део*) је нејасно. Хебрејско  $\text{אֶר}$  (*’ar*) значи „нос”, „ноздрава”, „лице”, а преносно „бес, гнев”. Овде је у двојинском облику  $\text{אֶרְבָּע}$  (*’appāyīm*) који се користи и као множина. Ово је једино место у Хебрејској библији где се овај облик појављује у аналогном контексту. На основу двојинског облика неки преводиоци (нпр. Тремелијус и за њим Даничић) тумаче значење фразе као „један дупли део”. Арамејски *tarḡum* преводи „један одабрани део”, док Септуагинта (Ватиканус) једноставно изоставља проблематичну реч *’appāyīm*. Милин (2023) такође изоставља реч *’appāyīm*, али додаје друге речи које немају очигледну кореспонденцију у изворној фрази. Вулгата преводи *partem unam*

*tristis*, иако се именица אַר (‘*ap*) иначе нигде у Хебрејској библији не јавља с тим значењем. Према многим критичарима, „[t]he Hebrew text does not admit of a defensible rendering” (Драјвер 1890); дакле, хебрејски текст је оштећен на овом месту, па би првобитно могло стајати אֶפֶס כִּי (‘*epes ki*), „чак и ако”, у складу са смислом (ако не са свим детаљима) Милиновог превода (Табела 1) или нешто друго. Свако једнозначно преводилачко решење (Макартер 1980: 49–52) уводи кохерентно значење тамо где га у изворном тексту једноставно нема. Једини неоспориви приступ на оваквом месту било би додавање напомене која упозорава на тешкоћу.

| Масоретски текст                               | יהוהו, בהא קנה-תא יכ, מפסא תחא קנמ ותי קנהלו<br>המקור רגס.                                                                                                               |
|------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Таргум Јонатан (арамејски превод) <sup>4</sup> | וְיִסְתַּקְּנוּ מִיִּהוָה הַנֶּחֱסֵי תִי יִרְאָה רִיבָה דֵּחַ קְלוּחַ בְּהִי קְנָהלוּ<br>אֶתְחַתֵּן (= <i>један одабрани део</i> )                                       |
| Септуагинта (Брук 1927)                        | καὶ τῇ Ἄννᾳ ἔδωκεν <b>μερίδα μίαν</b> , ὅτι οὐκ ἦν<br>αὐτῇ παιδίον, πλὴν ὅτι τὴν Ἄνναν ἠγάπα Ἑλ-<br>κανὰ ὑπὲρ ταύτην. καὶ Κύριος ἀπέκλεισεν τὰ<br>περὶ τὴν μήτραν αὐτῆς, |
| Вулгата (Гаске 1944)                           | Annae autem dedit <b>partem unam tristis</b><br>quia Annam diligebat Dominus autem con-<br>cluserat vulvam eius                                                          |
| Тремелијус (Тремелијус 1650)                   | Channae verò daret <b>partem unam duplam</b> ;<br>eò quòd Channam diligeret , & Jehova<br>occlusisset vulvam ejus.                                                       |
| Даничић (Даничић 1868)                         | Ани пак даде <b>два дијела</b> , јер љубљаше Ану,<br>а њој Господ бјеше затворио материцу.                                                                               |
| Милин (Милин 2023)                             | Ани је дао нажалост <b>само један део</b> иако<br>је њу више волео, а Господ је њу учинио<br>неплодном.                                                                  |

Табела 1. Различити преводи 1 Сам 1:5.

Други често спомињани пример, овога пута из књиге *Постања* (По-стање 30:14), је хебрејска реч דִּדְדָּאִים (*dūdā'im*) што Даничић, следећи Септуагинту и Вулгату (али не Тремелијуса!), преводи „мандрагора”, док Милин ту преводи „биљка љубавна” (што је заправо ближе Тремелијусовог *amabiles flores*). У ствари нико не зна шта је та реч значила пре више од два и по миленијума, чак да ли се заиста односила на биљку. Могли бисмо наставити до у недоглед ређањем примера у којима је или хебрејски текст или његово тумачење несигурно, често у изразима који се појављују *hapax legomena*.

Досадашњи примери показују како на многим местима успех превода зависи од тренутног нивоа научних сазнања. Ово још упадљивије илуструју

<sup>4</sup> Текст је преузет са сајта sefaria.org.

чињенице које су важне за превођење, али о њима стручњаци дуго нису ни слутили. Јарки пример, који истина није до сада откривен у 1 Сам, пружа енклитички суфикс писан словом *-m* на крају речи. Ова се честица употребљава у угаритским текстовима, са корелатима у другим античким и савременим семитским језицима за постизање ритмичких или других стилских ефеката (види нпр. Кохен 2004). Многи истраживачи виде хебрејски остатак те честице у облицима који су се раније различито тумачили, на пример као множински одн. заменички суфикс у Псалму 29:1 и 29:6 (Гинсберг 1936, Кохен 2004). Овај угаритски суфикс и његов значај за Хебрејску библију први је обелоданио Гинсберг (1936).

Другачији пример пружају клетве изнете у Поновљеном закону 28:27–35, које представљају, према новијим истраживањима, адаптацију тзв. вазалних уговора асирског цара Есархадона из 672. године пре наше ере. Када је ово већ јасно, треба ли преводилац још увек да види у тим клетвама ватрена упозорења неумољивог девтерономистичког бога, или можда устаљену легалистичку формулу? Можда ће решити свој задатак на једнак начин овако или онако, али једино ако је свестан ове околности може да донесе сопствени суд о томе.

Посебну препреку постизању истоветности садржаја представљају културне референце које су примаоци текста у изворном контексту некада морали препознати. Даничићев превод 1 Сам 1:1 почиње: „Бијаше један човјек из Раматајим-Софима, ...”. Даничић (као и многи други) преводи име места као властито име без унутрашње семантичке структуре. У масоретском тексту ствари стоје другачије. У имену места, *רָמָתַיִם שֹׁפִים* *hārāmāṭayim šōṣim*, почетно *hā-* је одређени члан, слично енглеском „the”, што сугерише да је то место некада било познато примаоцима текста. Сама именица *rāmāṭayim* двојински је облик именице *rāmāh*, која означава узвишење или брдо (најчешће насеље на узвишењу), тако да у парафрази име значи нешто као „познато место које се налази на два брда”. Додатак *šōṣim* је двосмислен; може да значи „осматрачи”, што има смисла, или да означава племе *šōṣim*, што је исто тако могуће. Значи, целокупно име може да значи „познато двојно узвишење-осматрачница” или „познато двојно узвишење везано за племе Цофим”. Овај сликовит, садржајни назив сугерише да су некадашњи примаоци текста добро познавали то место, те су вероватно имали одређено мишљење о њему и о људима који одатле потичу. Чак и ако данас не знамо какве су имплицитне информације некадашњи примаоци текста извлачили између редова, изворни текст нас барем упозорава на њихово постојање, што је изгубљено у Даничићевом преводу (као, уосталом, и у Милиновом). Занимљиво је што Даничић и на овом месту одступа од Тремелијусовог превода: *vir quidam è duplici Rama Tzophæorum*, који је не само садржајнији него је праћен коментаром.

Могли бисмо да наставимо с ређањем околности које отежавају постизање истоветности садржаја, али је општа ситуација већ јасна. Ни преводиоци који полазе од хебрејског текста не могу да избегну ове тешкоће. Данашњи преводилац је у нешто бољој ситуацији, али само у мери своје

упућености у лингвистичку, текстолошку и контекстуалну проблематику изворне Хебрејске библије. Све у свему, потенцијал Даничићевог превода да постигне истоветност садржаја био је од самог почетка ограничен.

Што се тиче другог циља превођења – евоцирања доживљаја који би био исти или барем сличан доживљају прималаца изворног текста пре 2000 или 2500 година – јасно је на основу горе изнесених чинилаца колико је и његово потпуно задовољавање недостижно. Данашњи читалац живи у измењеној географској, језичкој, технолошкој, религијској и културној средини, са историјски дубљом и другачијом појмовном и историјском свешћу. Када додамо томе да можемо само донекле да успоставимо првобитни облик и значење изворних текстова, није ни замисливо да данашњи човек доживи преведени текст на исти начин као антички јудејски или израелски прималац. У најбољем случају, преводилац може да уобличи преведени текст на начин који ће омогућити доживљај који одговара *његовим/њеним* схватањима о изворном тексту и контексту.

Нису само облик текста и значење појединих детаља прошли кроз дуг развојни процес, већ и глобални доживљај текста на који су циљали његови редактори. У случају историјских књига које описују формирање израелске и јудејске нације, укључујући 1 Сам, најранија предања која су ушла у њих почела су да се формирају око миленијума пре него што су добила свој коначни облик. Касније сукцесивне писмене верзије пролазиле су кроз низ суштински различитих друштвених, политичких и идеолошких контекста у којима су служиле различитим сврхама. У касноантичком Јерусалиму, пред римско освајање и уочи усвајања библијских књига у новонасталу хришћанску веру, оне су већ биле уграђене у теолошки конструкт јеврејства. У последњем веку јудејске монархије, међутим, пред вавилонско освајање, те исте књиге, односно текстови који ће ући у њих, служили су као потпора државним и територијалним претензијама јудејских краљева (в. нпр. Финкелштајн/Силберман 2002), уграђујући још старија усмена предања која су у својим изворним контекстима некада служила као средство за јачање племенске солидарности и, наравно, у сврху уживања. Које, дакле, од тих схватања односно доживљавања текста треба да буде „мета” савременог преводиоца текста као што је 1 Сам? Ово не значи да преводилац треба да се одрекне овог циља превођења, али треба да има реална очекивања о томе колико ће превод моћи да евоцира поимање текста које ће рефлектовати доживљај некадашњих прималаца.

Трећи циљ – висока књижевна вредност и преношење величине изворног текста – једини је циљ који је Даничић реално могао да постигне на врхунском нивоу. Не могу овде да улазим у стилску анализу његовог превода, о чему постоје други извори, нити је потребно поновити похвале других аутора, укључујући Чајкановића, јер је фокус овог рада на остваривости прва два циља.

**Закључци о Даничићевом преводу.** Од самог почетка, Даничић је имао принципијелно ограничене могућности да задовољи прва два основна циља превођења. Био је суочен са свим инхерентним тешкоћама које стоје пред сваким преводиоцем. Међутим, Даничић није познавао хебрејски језик, па

самим тим није био упознат са изворним хебрејским текстом, нити је био упућен у лингвистичку, текстолошку, и контекстуалну проблематику тог текста чак ни на нивоу свога времена; преводио је из превода, упоређујући га са другим преводима, задржавајући традиционални облик барем неких властитих имена.

Зато је морало доћи местимично до „глувих телефона” у његовом преводу у односу на изворни хебрејски текст, као што видимо у 1 Сам 1:5 (Табела 1). Трелијус је повукао први потез, бришући објективно присутну тешкоћу у фрази *mānāh 'aḥat 'appāyīm* и опредељујући се за тумачење којем је био наклоњен. Даничић је пошао за Трелијусом, али ишао је корак даље, мењајући *један дупли део у два дијела*, што уводи и теолошко-ритуалне импликације.

Ово све не значи да треба негативно да оценимо Даничићев превод као превод. Ако је већ морао да користи превод као свој основни извор, онда, с обзиром на језике које је познавао, вероватно није могао изабрати бољи. Трелијус је интимно познавао хебрејски текст и традиције јеврејског и хришћанског тумачења, и додавао је уз превод коментаре тамо где их је сматрао потребним, тако да је Даничић могао макар понекад да пружи чак и адекватније решење него неки новији превод. Ако изузмемо „телефонску игру” коју смо констатовали у вези са фразом *mānāh 'aḥat 'appāyīm* у 1 Сам 1:5, Даничићев превод тог стиха има и неке предности. Прво, неки новији преводи замењују израз *затворио је материцу* парафразом, ваљда да чине текст разумљивијим за данашњег читаоца. Али то није потребно, јер ће данашњи читалац ионако правилно разумети тај израз, макар из контекста. Штавише, поједностављујући језик до ове мере, преводилац жртвује стил изворног текста – осећај и амбијент који преноси. Даље, и Даничић и Милин дају конјектуралну емендацију, с обзиром на нејасноћу изворног израза, али Даничић остаје ближе изворном тексту, док Милин уводи већи број изричитих елемената којих нема у изворном тексту: „само”, „иако”, „више”. Вреди напоменути и Даничићеву употребу имперфекта. Управо због све архаичнијег осећаја тог облика за данашњег читаоца, он представља атрактивно стилско средство за приказивање врсте приповедног амбијента који је Бахтин (1975) назвао епском или херојско-епском прошлошћу. Због ограниченог простора, детаљније образложење и дискусија о другим употребама архаичног језика у стилске сврхе мора остати за другу прилику.

Трећи циљ, као што је већ горе наведено, једини је који је Даничић објективно био у могућности да мање-више потпуно задовољи. Управо на овом плану, који му је и био најбитнији, он је постигао неоспорив успех. Тиме је показао (како се често констатује) потенцијал Вуковог књижевног језика као средства за стварање разноврсних и комплексних текстова, и самим тим приближио је текст Хебрејске библије, односно Старог завета, српској читалачкој публици као ниједан ранији превод.

## ЛИТЕРАТУРА

- Баден 2012:** J. S. Baden, *The Composition of the Pentateuch: Renewing the Documentary Hypothesis*, New Haven: Yale University Press.
- Бахтин 1975:** М. М. Бахтин, Эпос и роман (О методологии исследования романа), у: М. М. Бахтин, *Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет*, Москва: Художественная литература, 447–483.
- Божовић 2023:** Н. Божовић, Особености новог превода Старог завета проф. др Драгана Милина, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, 71/2, 459–480.
- Боранић 1925:** Д. Боранић, Вуков и Даничићев пријевод библијских цита-та, у: *Даничићев зборник*, Београд–Љубљана: Српска краљевска акаде-мија, 155–215.
- Брук 1927:** A. E. Brooke, A. England, N. McClean, and H. St. J. Thackeray (eds.), *The Old Testament in Greek according to the Text of Codex Vaticanus...* Vol. II: The Later Historical Books. Part I: I and II Samuel. Cambridge: Cam-bridge University Press.
- Ван дер Торн 2007:** K. van der Toorn, *Scribal Culture and the Making of the Hebrew Bible*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Врховац 2023:** Р. Врховац, *Карактер и рад Ђуре Даничића*, Нови Сад: Ма-тица српска.
- Гаске 1944:** F. A. Gasquet (ред.), *Biblia Sacra iuxta latinam Vulgatam versionem ad codicum fidem*, Vol. V, Liber Samuelis, Romae: Typis Polyglottis Vaticanis.
- Гинсберг 1936:** H. L. Ginsberg, *Kitve 'Ugarit* [תרגום יבתי = *The Ugaritic Texts*], Jerusalem: The Bialik Institute.
- Даничић 1868:** *Свето писмо Старог и Новог завјета. Превео Стари завјет Ђ. Даничић. Нови завјет превео Вук Стеф. Караџић*, Београд: Британ-ско и инострано библијско друштво.
- Драјвер 1890:** S. R. Driver, *The Hebrew Text of the Book of Samuel*, Oxford: Clarendon Press.
- Корин 2021:** A. R. Corin, Njujorški misal i odiseja jednog američkog slavista, Zagreb, *Baščina*, XXII, 2–9.
- Кохен 2004:** C. Cohen, The Enclitic mem in Biblical Hebrew: Its Existence and Initial Discovery, у: C. Cohen, A. Hurvitz and S. M. Paul (ред.), *Sefer Moshe: The Moshe Weinfeld Jubilee Volume. Studies in the Bible and the Ancient Near East, Qumran, and Post- Biblical Judaism*, Winona Lake: Eisenbrauns, 231–260.
- Кохен 2018:** J. M. Cohen, *The Book of Psalms – Poetry in Poetry*, Eugene: Wipf and Stock.
- Крстић 2009:** В. Крстић, *Превод Светог писма: историјат и анализа пре-вода Ђуре Даничића*, Београд: Завод за унапређивање образовања и ва-спитања.
- Кузмич 1983:** Р. Kuzmič, *Vuk-Daničićovo Sveto pismo i biblijska društva na juž-noslavenskom tlu u XIX stoljeću*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

- Макартер 1980:** P. K. McCarter, Jr. *I Samuel: A New Translation with Introduction, Notes & Commentary*, Garden City: Doubleday & Company, Inc.
- Милин 2023:** Свето писмо Старог завета. Превео са старојеврејског језика Проф. др Драган Милин, Београд: Библијско друштво Србије.
- Најда 1964:** E. A. Nida, *Toward a Science of Translating, with Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*, Leiden: E. J. Brill.
- Тремелијус 1650:** I. Tremellius et F. Junius, *Testamenti Veteris Biblia Sacra...*, Hanoviae: Typis Wecheliani, apud Claudium Marnium & haeredes Joannis Aubrii.
- Финкелштајн/Силберман 2002:** I. Finkelstein and N. A. Silberman, *The Bible Unearthed*, New York: Simon and Schuster.
- Чајкановић 1922:** В. Чајкановић, О Даничићевом преводу Старог Завета, Београд, *Нови живот*, XII, 17–25.
- Шнидевинд 2024:** W. M. Schniedewind, *Who Really Wrote the Bible: The Story of the Scribes*, Princeton: Princeton University Press.

Andrew R. Corin

#### THE FIRST BOOK OF SAMUEL IN ĐURA DANIČIĆ'S TRANSLATION

##### Summary

This paper assesses the success of Daničić's translation of the Old Testament, i.e., Hebrew Bible, in meeting three basic goals of translation: 1) identity of content of the source text and translation; 2) identity of reader experience; 3) intrinsic literary value of the translation and successfully conveying the greatness of the source text. To this end, it discusses a number of inherent difficulties faced by every translator of the Hebrew Bible in relation to the first two goals, leading to the conclusion that the potential of Daničić's translation to meet them was limited from the outset. Only with regard to the third goal was Daničić in a position to achieve significant success, which he in fact did.

*Key words:* Hebrew Bible, Old Testament, Đuro Daničić, First Book of Samuel.